

מפני מח היא ענין יכסנה, וכתוב ופקדתי על תבלי רעה יונתה ירד לתור, אחד שב תחום יסוכבני וגו' הם ירדו לשני תחומי שנ' תחומות יכסומו, יונה ירד למצולה אחת והם ירדו לשנים שנ' במצולות, ואין מצולות אלא מים עד שם, שנ' ותשליכני מצולה בלבב מים וכתוב ואת רדפיהם השלכת במצולות כמו אכן במי עזים ירדו במצולות וכי במצולות יש שם, והלא עשונות הית' מה תל ירדו במצולות, מלמ' שנפרש הים הגדול לתווה והיו המים נלחמי בהם בכל מיני פורעניו לכך נאמ' ירדו במצולות, כמו אכן, במדה שאדם מודד בה מודדו ל' הן אמרו וראיתן על האבנים אף אתה עשית להם המים כאבני והיו המים מכין אותם על מקום האבנים, לכך נאמ' כמו אכן, לא כמו אכן היא היתה מכה בינונית הרשעית שבהן היו משורפין קש הבינוני כאכן, הפקחים כעופרת, לא כמו אכן על שהקשו לכם כאכן, אבל את טובך וחסדיך הרבים ורחמיך עלינו וימיך פשוטת לכל באי העולם, שנ' ימיך יי, ימיך שני פעמים כי ימיך ורועך ואור פניך, וכתוב כי נשבעתי יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב, נאדיר בכח, נאה אתה ואדיר בכח שנתת ארכה לדור המבול לעשות תשובה ולא עשו תשובה, ואומר לא ידך רוחי באדם ולא גמרת להם כלייה עד שהשלימו רשעים לפניך, וכן אתה מוצא באנשי המבול להם לעשות תשובה ולא עשו, שנ' ואמר יי הן קם א' ושהא אחת לכלם וזה החלם לעשות ועתה וגו' ואין עתה אלא תשובה שנ' ועתה ישראל מה יי אליך דורש וגו' ולא גמרת עליה כלייה עד שהשלימו לפניך רשעים, וכן את מוצא באנשי סדום שהארכת להם לעשות תשובה ולא עשו שנ' ואמר יי צעקת סדום ועמורה כי רבתי, ארדה נא ואראה, ואמ' ויי המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש וגו', אם עשות תשובה הרי מטר, ואם לאו גפרית ואש, באמר כאן מטר ובאמר להלן מטר, מה להלן מטר אף כאן מטר ואי מה כאן גפרית ואש אף להלן גפרית ואש, תל' מאת יי מן השמים, ולא גמרת עליהן עד שהשלימו רשען, עשר מכות הבא' על המצרי' במצרי', ולא גמרת עליהן כלייה עד שהשלימו רשען, דא' ימיך יי נאדיר בכח, כשישראל עושים רצונו של מק' הן עושים שמאל ימין שנאמר ימיך יי, ימיך יי שני פעמים, וכשאיין ישראל עושים רצונו, כביכול הן עושים ימין שבא' שב' השיב אחור ימינו כשישראל עושים רצונו אין שינה לפנינו שנ' הנה לא יבוס ולא ישן וכשאיין עושים רצונו כביכול שינה לפנינו שנאמר ויקץ כישן יי כנבוד מתרונן מין, וכשישראל עושים רצונו אין חימת לפניו שנאמר חימה אין לי, וכשאיין עושים רצונו חמה לפניו שנ' וחרה אפי בכם וגו' כשישראל עושים רצונו הוא נלחם להם שנ' ילחם לכם, וכשאיין עושים רצונו הוא נלחם בכם שנ' ויהפך להם לאויב, והוא נלחם בכם, ולא עוד אלא שעושים רצון רחמן אכזרי, שנאמר היה יי כאבתינו, תרעץ כאויב רעצת אויב אינו אומר אלא תרעץ אויב לעתיד לבא, שנ' בזעם תצעד ארץ כאף תדרוש גוים, תרעץ אויב, זה פרע' שנ' אמ' אויב וגו' דא' זה עשו, שנ' יען אמר האויב עליהם האח וגו'.

פרשה ו וברוך

גאונך תהרו' קמין הרבית להתנאות נגד מי שקם נגד ומי הם שקמו נגד.

הם שקמו נגד בניך, תהרוס קמין, תהרוס קמין אין כתב כאן אלא תהרוס קמין, מגיד שכל מי שקם כנגד ישראל כלל קם כנגד הקב"ה וכן הוא אומר אל תשכח קול צורדיך שאון קמין עולה תמיד, כי הנה אויביך יהמיון מפני זה על עמך יעריבו סוד וגו' הלא משנאין יי אשנא ובתקומתך אתקוטט

ללמדך שלא היתה מלכות ירודה משל מצרים אלא שנשלח שורה לשעה בשביל כבודן של ישראל וכשהוא מושל את המלכיות אינו מושל אותם אלא כארזים, שנחנה אשור ארז בלבנון ואומר והנה אנכי השמרתי את האמורי מפניכם אשר כנענה ארזים גבה ואומר אילנא די חיות וגו' וכשהוא מושל את המצרים אינו מושלם אלא בקש' ש' יאכלמו קש' וכשהוא מושל את המלכיות אינו מושלן אלא בכסף וזהב שנ' צלמא ראשיה דירדה טב וכשהוא מושל את המצרים אינו מושלן לא בעופרת' שנ' צללו בעופרת וכשהוא מושל את המלכיות אינו מושלן לא בחיות שנ' חיון דכרכן וכשהוא ממשל את המצרי' אינו מושלן אלא בשועלי' שנ' אחוז לנו שועלי' ש' אנטונינוס את רבינו הק' אני מבקש ללך לאסכנדריא שמא יעמוד מלך ויבצחני אמ' לי אני יודע מכל מקום כתו' לנו שאין ארץ מצרי' יכולה להעמיד לא מלך ולא שר שנ' מן המלכות תהיה שפלה ולא תנשא עוד על כל הגוים והמעטתם לבלתי רדות בגוים, וזכרו אפך במדה שמדדו בה מודת להם הם, אמרו ובהר נתחכמה לו אף אתה נתתה ערמה למים והיו המים בלחמים בהם בכל מיני פורעניות לכך נאמר וזכרו אפיק' ד'א וזכרו אפיק' עשאן כמין ערמות נצחו כמו נד מה נד צרור אינו לא מוצי' ולא מכניס כך היתה נפשם של מצרים צרורה בהם ולא מוציאין ולא מכניסין וישר' ושותין ושמים יצאו להם מים מתוקין מתוך מלוחים שנ' ויצא נוהל' בסלע' ואין נוהלים לא מים חיים, שנ' בעין גנים כאר מים חיים ואומר שיה מים בכוריד ונוהלים מתוך כארד' ד'א כמו נד צרור עומד אינו לא מוציא ולא מכניס כך היתה נפשם של מצרים צרורה בהם ולא מוציאין ולא מכניסין מעולפים מריח הים, שנא ירתיח כסיר מצולה וגו' ישראל נעשה להם הים מיני בשמים, שנ' ים ישים כמקרה, עורי צפון וכו' ויתן, הפיץ גני יזלו בשמי' קפאו תהומות כלב ים וגו' עשאן כמין קופה בלבים היאך לבו של אדם נתן משני חלקים ולמעלה אין לו לב ונתן לו לב, האלה לא היה לה לב ונתן לה לב שנ' עידונוי בלב האלה, השמים לא היה להם לב ונתן להם לב שנ' והיה כוער באש עד לב השמים יבא הים שאין לו לב ונתן לו לב ויפרע מן המצרים שהיה להם לב ושעברו את ישר' בכל מיני פורעניות, שנ' ויעבירו מצרים את בני ישראל כפרד' כתב האלה שאין לה לב ונתן לה לב ותפרע מאבשלום שהיה לו לב, ונבט שלט נבטות לב אביו, ולב בית דין ולב ישראל, שנ' ויגבב אבשלום את לב אנשי ישראל, ויבאו השמים שאין להם לב ונתן להם לב, ויורידו המן כשל לישר' שיש להם לב וקבלו התורה ועבדו השם בכל לבבם ובכל נפשם, שנ' ואהבת את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך וגו', ולא שמים בלבד שמתוך כנאות ישראל אלא ההרים וכל גבע' עץ פרי וכל ארזים, שנ' רובו שמים כי עשה יי' הרעו תחתיות ארץ פצחו הרים רנה יער וכל עץ ב' כי גאל יי' את יעקב וגומר ואמר רובו שמים וגילי ארץ פצחו רנה כי נחם יי' עמו גאל ירושלים.

פרשה ז אמר

אמרו, זה היה תחלת הפרש' ולמה נכתב כאן שאין בוקד ומאחר בתורה כיצאנו בו

בשנת מות המלך עחיו וגו' זה היה תחלת הפרשה ולמה נכתב כאן לפי שאין מוקדם ומאחר בתורה כיצאנו בו כן אדם עזר על גרליך, ויש אומרים כן אדם חוד וידה זה היה תחלת הפרשה ולמה נכתב כאן לפי שאין מוקדם ומאחר בתורה.

כיצאנו בו הלך וקראת באוני ירושלים וגו' זה היה תחלת הפרש' ולמה נכתב כאן לפי שאין מוקדם ומאחר בתורה, כיצאנו בו גפן בוקד ישראל זה היה תחלת הפרשה ולמה נכתב כאן לפי שאין מוקדם ומאחר כיצאנו בו אני קהלת הייתי בוקד בירושלים זה היה תחלת הפרשה ולמה נכתב כאן לפי שאין מוקדם ומאחר בתורה, אמר אויב וכי מאין ידעו ישראל מה חשב עליהם פרע' במצרים אלא רוח הקדש שרתה עליהם והיו יודעין מה פרעה השב עליהם במצרים, וכשראה פרעה אמר לא דינו לרדוף אחרי ישראל, אלא בשביל כסף וזהב שלקחו כדי הוא, כיון שראו מקצת העם שאבדו ממנוס מועט אמרו נרדפם כשראת פרעה אמר כולנו שוין בכזה, שנ' אחלק שלל ולא עוד אלא שאני פותח אצרות כסף וזהב ומוחלק להם אכנים טובות ומרגליות אמר אויב ולא ידע מה אמר לאדם מעריך לב ומי' מענה לשון, נרדוף נשיג בחלק אין כתיב כאן לא ארדוף אשני אהלק' ארדוף מושג מורדף אני להם כותפם אני להם מוחלק הוא שלל' וממונו להם, תמלאם אינו אומר אלא תמלאמו ממלאים הם נפשם ממנו תורישם ידי אינו אומר לא תורישמו מוריש אני עושרי וכבודי להם, לשעבר הייתם כוזבים בהם והייתם חובקי בידכם כנימוסי מלכות אבל כאן תורישמו ידי, לשעבר הייתם הורגים בהם והייתם תובע בנפוס מלכות, ויש אומרים אתן הרבאי אינו אומר אלא אריו חרב' אמר רב עקי' זכריהם כענין שנ' ונתתי חרבותם על יפי חכמתך אינו אומר אלא והריוקו חרבותם ולפי שנבה לבו השפילו הבה וכו' וזה כל האומות, ג' כתות נעשו מצרים על הים, אחת אומרת ניטול ממנוס ולא נהרגם, ואחת אומרת נהרגם, ולא ניטול ממנוס, ואחת אומרת נהרגם וניטול ממנוס, זו שאומרת ניטול ממנוס ולא נהרגם אחלק שלל' זו שאומרת נהרגם ולא ניטול ממנוס תמלאמו נפשי, זו שאומרת נהרגם וניטול ממנוס תורישמו ידי, חמשה דברים היה פרעה מנאץ בתוך ארץ מצרים, אמר אויב ארדוף אשני' אחלק שלל', תמלאמו נפשי' אריו חרב' חרבי תורישמו ידי, וכנגדן שלח חמשה דברים השיבתו רוח הקדש ואומר נשפת ברוחך כסמו ים צללו בעופרת במים אדירים, ימינך יי' תרעץ אויב וזכרו גאונך תהרוס קמין, תשלח חרונך יאכלמו קש' נטית ימינך משל ללכטים שהיה עומד ומנאץ אחר פלטרין של מלך אומר אם אמצא בן המלך אני תופשו והורגו ויחולו וממיתו מיתת חמורד', כך פרעה עמד ונאץ בארץ מצרים ארדוף אשני אחלק שלל' וזהו הקדש מלענת עלינו ואומר נשפת ברוחך כסמו ים, ואומר נטית ימינך, וכך הוא אומר למה רגשו גוים, ואומר יושב בשמים ישחק ואומר חנה יביעו בפייהם אחריו וגו' אחריו מה כתוב אתה יי' תשחק וגו' ואומר והיה ביום ההוא ביום כוא גוג על ארצת ישראל וא' ירעשו מפניו רגי הים, הא כל אותן האלפים והרבות, צללו בעופרת במים אדירים במים אדירים' דברים נקראו אדיר' ואילו הן הקבה שנ' אדיר במרום יי', וישראל שנ' אדירי כל הפע' בס' ומצרים שנ' אתה וכנות גוים והמה אדירים, כמי' שנקרא' אדירים, שנ' צללו בעופרת במים אדירים.

פרשה ח מי

כמוכה באלים כיון שראו ישראל שאבד פרע וחילו בי סוף ובטלה מלכות של מצרים ונעשו שפט'

בע' פתחו פיהם ואמרו כולם מי כמך באלים ולא ישראל בלבד אמרו שירה אלא אף האומות כששמעו שאבד פרעה ומצרים בים ובטלה מלכותם ונעשו שפט'ם כעבודה זרה שלהן כפרו כלן כעבודה זרה שלהן ופתחו פיהם כולן והודו למרום ואמרו מי כמך

כאלהינו / אין צייר כאלהינו מדת / בשר ודם הולך / אצל עושר / צלמים ואומר לו עשה לי צורתו של / אבא / והוא אומר לו / יבא / אביך / ויעמוד לפניו או הבא לי / אקונין שלו / ואעשה צורתו אבל / הקדוש ברוך הוא אינו כן / נותן / לאדם / זה משפח / שלמים ודומה / לצורת אביו / עושה פלא / עשה פלא / אין כתיב אלא עושה פלא / לעתיד לבא / שנאמר / לכן / הנה ימים באים נאום / יי' / ואלה יאמר / עוד חי / יי' / אשר העלה ישראל / ממצרים וגו' / דבר אחר עושה / פלא / עשה עמנו פלא / ועושה עמנו בכל דור ודור / שנא / אודך / על כי נוראות נפלאות / ואומר רבות עשית אתה / יי' / דבר אחר / עושה פלא / עם אבות / ועתיד לעשות עם בנים / שנא / כימי צאתך / ממצרים אראנו נפלאות / אראנו מה שלם / הראתי / אל אבות / שהיו נסים וגבורות / שאני עתיד לעשות עם הבנים / יותר הם / ממה שעשיתי לאבות / וכן הוא אומר עושה נפלאות וגו' / ואומר / ברוך / יי' אלהי ישראל וגו'.

פרשה ט נטית

ימינך תכלעמו ארץ / מגיד שכל הנפשות ביד / הבה שנאמר / אשר בידו

נפש כל / ואומר / בידך אפקיד / רוחי באי זו זכות נתנה להם קבורה / בזכות שאמר / יי' / הצדיק אמר הבה אם צדקתם עלי את הדין אני / לא אקפה לכם שכרכם ואתן לכם מקום קבורה / שנאמר נטית / ימינך תכלעמו ארץ / רבך אהר כשית ימינך / מגיד שהוא זורקן / ליכשה / והיכשה זורקן / לים אמר / יכשה ומה בשעה שלא קבלתי / אלא דם הכל שהוא יידי / נאמר לו / ארור אתה וגו' / עתה איך / אוכל לקבל דמן של אכלוסין הללו / עד שנשבע לה הקדו' ב'ח / שאני מעמידך בדין שנא / נטית ימינך תכלעמו ארץ ואין / ימין / לא שבועה / שנ' / כשבע / יי' / ימינך / לא נטית ימינך כשהנה נוטח / ידו רשעי / כלים מן העולם שנ' / ויש ידו על צפון / ויאבד את אשור / וגו' / ואומר הבני נוטה את ידו על פלשתים וגו' / ואומר נטית / יד עקל / יהודה / ואומר נטית / יד עקל / אדם / משל למה הריבר / דומה לבצים / והנתנות ביד אדם / ישר ידו מעט / כולן נופלות / ומשתכרות / שנ' / יי' / ישה ידו וכשל עורו / ונפל / עורו וגו' / נחית / בחסדך חסד / שעשית לנו שלא היה בידינו מעשים שנ' / חסדי / יי' / אזכיר וגו' / חסדי / יי' / עולם / אשירה וגו' / והעולם מתהלל / לא נכנה / לא בחסד / שנ' / אמרת / יי' / העולם / הכר יבנה וגו' / עם זו גאלת / לפי / שכל העולם שלך / ואין לך עם לא ישראל / שנ' / עם זו יצאתי לי / וגו' / וזהו ששים המה מלכות / ושמונים פלגשים ששים המה / מלכות אלו ששים רבוא / ושמונים פלגשים / אלו מכן כ' שנה / ולמעלה ועלמות אין מספר / אלו הקטנים שאין להם מנין / אע"פ / כן אחת היא יונת / תמתי / זה משה שנשקל כנגד הכל / וזכר היה / רבי יושב / ודורש / שילדור / אשה' / רבוא / ענבר / תלמיד / מלפניו / ואמר לו רבי / מגדור / העולם / אל הצדיק / למה כשילדור / יוכבד / את משה היה שקול כנגד כל העולם / כן וכו' / היכן מצינו שהיה / משה שקול כנגד הכל / שנ' / כאשר צוה / יי' / את משה / ובני ישראל / וא' / אז / ישיר משה / ובני ישראל / וא' / ולא / קם בניה עור / בשר / כמשה /

נהלת

בעוד / בזכות התורה שהם עתידין לקבל ואין עוון / אלא תורה / שנאמר / יי' / עוז לעמו יתן / יי' / יכרך את עמו / בשלום / ואומר / ועוז מולך / משפט / אהב / דבר אחר / נהלת / בעוד / בזכות מלכות בית דוד שהן עתידין לקבל את המלכות ואין / עוון / אלא מלכות שנאמר / יי' / בעוד / ישמח מלך וגו' / ואומר / ויתן / עוז למלכו /

אל / נוה קרשך / בזכות בית המקדש שהן עתידין ליבנות ואין / נוה אלא מקדש / שנאמר / ואת נוהו / השמו ואומר / חוזר / ציון קרית מועדינו /

מכילתא

אתר לימודי יהדות ורוח

מי כמוך באלים וגו' / וכן את / מוצא בעבודה זרה / שעתידין / אומות העולם / לכפור בה / שנאמר / עזי / ומעוזי / ומנסי / ביום צרה / וגו' / היעשה לו / אדם אלהים / וגו' / ביום ההוא / ישליך האדם / ואומר / לבא / בנקרת הצורים / וגו' / ואחריו / מה / כתיב / והאלילים / כליל / יחליף / דבר אחר / מי / כמוך באלים / יי' / מי כמוך / באלמים / ומי כמוך / בבנים / וגבורות / שעשית / לנו / על / הים / שנאמר / נוראות / על / ים סוף / שנאמר / ויגער / בים סוף / ויחרב / מי / כמוך / באלמים / שומע / על / בון / כנין / ושותק / שנ' / תחשתי / מעולם / אחריש / אתאפק / כיולדה / אפעה / אשום / ואשאף / יחד / לשעבר / אחריש / אתאפק / מכאן / ואילך / אפער / אחריב / הרים / וגבעות / וכל / עשבם / אוכיש / והרלתי / עזרים / בדרך / לא / ידעו / בנתיבות / לא / ידעו / אדריכם / אשים / מחשך / לפניהם / לאור / ומעקשי / למשור / דבר אחר / מי / כמוך / באלים / מי כמוך / כאלו / שמשמשין / לפניך / בחרום / שנאמר / מי / כשחק / יערוך / אילך / ואומר / אל / גערך / כסוד / קדושים / רבך / וגו' / יי' / אלהי ישראל / צבאות / מי כמוך / חסין / יי' / מי כמוך / כאלו / שקודים / עצמם / אלוהות / פרעה קרא / עצמו / אלוד / שנאמר / יען / אמר / יאור / לי / ואני / עשיתי / וכן / סכרבים / שנאמר / מי / בכל / אלהי / הארצות / וכן / כוכב / נצר / שנאמר / אעלה / על / במתי / עב וגו' / וכן / בגי' / צור / שנאמר / אמור / לגידי / צור / כה / אמר / יי' / אלהים / יען / נבה לבך / וגו' / מי כמוך / כאלו / שאחרים / קירין / אותם / אלוהות / ואין / בהם / ממש / ועליהם / נאמר / פה / להם / ולא / ידברו / אבל / הקדוש ברוך הוא אומר / שני / דברי / בריבך / אחר / מה / שאי אפשר / לבשר ודם / לעשות / כן / שנאמר / אחת / דבר / אלהים / שמים / זו / שמענו / וגו' / הלא / כה / דברי / כאש / נאם / יי' / וכתוב / והנה / מפיו / יצא / מי / כמוך / נאדר / בקדש / נארה / אתה / ואדיר / בקדש / לא / כמות / בשר ודם / מרתך / מדת / בשר ודם / אינו / יכול / לשמוע / בשני / דברים / כאחת / אבל / הקדוש ברוך הוא / אמר / עשרת / הדברות / כאשר / מה / שאי אפשר / לבשר / ודם / לעשות / כן / שנאמר / וידבר / אלהים / את כל / הרברים / האלה / אמר / מרת / בשר ודם / אינו / יכול / לשמוע / משני / בני / אדם / כשהן / עוקקין / אבל / הקדוש ברוך הוא / אפילו / לכל / באי / העולם / באין / וצועקין / לפניו / הוא / שומע / צעקתם / שנ' / שומע / תפלה / עדין / וגו' / נורא / תהלות / לא / מעכשיו / אלא / מעולם / נורא / תהלות / דבר אחר / נורא / תהלות / מדת / בשר ודם / מוראו / על / הרחוקים / יותר / מהקרובים / אבל / הקדוש ברוך הוא / אינו / כן / אלא / מוראו / על / קרוביו / יותר / מהרחוקים / שנאמר / בקרובי / אקדש / ואומר / סביביו / נשערה / מאד / ואומר / נורא / על / כל / סביביו / ואומר / יי' / אלהי / צבאות / מי כמוך / חסין / יי' / ואומנותך / סביבותיך / מדת / בשר / ודם / כשהוא / עושה / פועל / אצל / בעל / הבית / חורש / עמו / וזורע / עמו / ומכסע / עמו / מעדר / עמו / משכע / אחד / נותן / לו / והולך / אבל / הקדוש ברוך הוא / אינו / כן / אדם / תאב / לבנים / נותן / לו / שנ' / הנה / נחלת / יי' / בנים / תאב / לחכמה / ונותן / לו / שנאמר / כי / יתן / חכמה / תאב / לנכמים / נותן / לו / שנאמר / העושר / והכבוד / מלפניך / מדת / בשר ודם / כשהוא / בונה / התחתון / ואחר / כך / העליון / אבל / הקדוש ברוך הוא / בונה / העליון / ואחר / כך / בונה / התחתון / שנאמר / בראשית / ברא / אלהים / את / השמים / ואחר / כך / את / הארץ / מדת / בשר ודם / כשהוא / מקרה / מקרה / בעצם / ועפר / ובמים / והקדו' ב'ה / מקרה / עולמו / במים / שנאמר / המקרה / במים / עליותיו / וגו' / מדת / בשר ודם / אינו / יכול / לצור / צורה / במים / אבל / הקדוש ברוך הוא / צר / צורה / במים / הלא / כחל / תתיכני / מדת / בשר ודם / אינו / יכול / לצור / צורה / בעפר / והקדוש ברוך הוא / צר / צורה / בעפר / שנ' / אשר / עשיתי / בסתר / ורקמתי / וגו' / מדת / בשר ודם / כשהוא / בא / לצור / צורה / מתחיל / בראשה / או באחד / מאיבריה / ואחר / כך / גומרה / אבל / הבה / צר / כולה / כאחת / שנאמר / כי / יוצר / הכל / הוא / ואומר / ואין / צור /

שמעו

עמים ירגזון כיון ששמעו האומות שאבד פרעה וחילו בים / ומלכות המצרים בטלה / ונעשו שפטים בעבירה זרה שלהן התחילו מרגזין לכך נאמר שמעו עמים ירגזון / דבר אחר שמעו עמים ירגזון / כדי שישמעו האומות שהקדוש ברוך הוא מנביה קרנן של ישראל ומכניסן לארץ התחילו מתרגזין לכך נאמר שמעו עמים ירגזון / אמר הקדוש ברוך הוא שוטים שבעולם כמה מלכים מלכו לפני ולא כעסו ישראל / שנאמר ואלה המלכים אשר בלכו בארץ אדום / וכמה שלטונות שלטו מכם ולא כעסו ישראל / שנאמר אלוף לוטן אלוף שובל ועכשו אתם כועסים אף אני אתן לכם כעס שאין בו רצון שנאמר " מלך ירגזו עמים "

חיל

אחז יושבי פלשת / כיון ששמעו האומות חושבי פלשת שישראל נכנסין לארץ אמרו הם באו לעורר עינות של בני אפרים שב בני אפרים שותלח ובכר בנו וגומ' / ואומר בני אפרים נושקי דומי קשת / מפני מה על שלש שמרו ברית אלהים ובתורתו מדנו ללכת / ועל שעברו על הקץ ועל השבועה אמרו אין להם דרך בכל מקום אלא עלינו ועכשו הם באים וכוזבים את נכסינו ומחריבים ארצנו /

או

נכהלו אם תאמר שהם באים לירש את ארצנו והלא כבר נאמ' אתם עוברים כבכול אחיכם בני עשו ואומר אל תתגר בם מלחמה / הא מה תלמוד לומר אלופי אדום מפני אנינות אמרו עכשו הם באים לעורר מריבה ששטם אבינו לאביהם שנאמר וישטום עשו את יעקב /

אילו

מואב / אם תאמר שהם באים לירש את ארצנו והלא כבר נאמר אל תצר את מואב וגו' / ואומר וקרבת מול בני עמון הא מה תלמוד לומר אילי מואב מפני אנינות הם כאים עכשו לעורר מריבה שבין אבינו לאביהם שנאמר ויהי ריב וגו' / נמונו כל יושבי כנען / כיון ששמעו יושבי כנען שאמר הקדוש ברוך הוא למשה רק מערי העמים וגומ' כי אם תחרם תחריבם אמרו אלו ואלו / לא היו בתיראין אלא ממבונם ומנכסיהם / אבל עלינו אינן באין לא לבלתינו ולירש את ארצנו התחילו להמם שנאמר נמונו / ואין נביאה אלא נמיס / שנאמר / וגמס כל לב / ואומר נמונים ארץ וכל יושביה / ואומר למען למנו לב / תפול עליהם אימתה אימתה על רחוקים ופחד על קרובים / ענין שנאמר ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן כי יי אלהיהם הוא האלהים / וכ' דרב אומרת לשלחי יהושע כי שמענו את אשר הוכיש וגו' / בגדול זרועך כיון שיעצו ישראל מן הים כנס עמלק את כל אומות העולם וכו' ונלהם עם ישראל ונתפלל משה באותה שעה ודממו כלן כאבן / לכך נאמר בגדול זרועך ידמו כאבן / דבר אחר ידמו כאבן כיון שנכנסו מרגלים לארץ כל מי שהיה אומר אלו מרגלי ישראל היה דומם כאבן / דבר אחר בגדול זרועך / כיון שעברו ישראל את הירדן נתקבעו כל מלכי כנען וכו' ונלהמו עם ישראל שנאמר ויהי כשמוע יבין מלך חצור וגומ' ואלה המלכים אשר מצפון וגומ' יצאו הם וכל מחניהם וגומ' ויוערו כל המלכים האלה ויתקבעו כל המלכים יחד וביאותה שעה התפלל יהוש' ודממו כלן כאבן / לכך נאמר ידמו כאבן /

עד

יעבור עמך יי עד יעבור עם זו קנית / לפי שכל העולם שלך ואין לך עם אלא ישראל שנאמר עם זו קניתי / לי ארבעה נקראו קנין ישראל נקרא קנין שנאמר עם זו קניתי / שמים וארץ נקראו קנין / שנאמר קונה שמים וארץ / בית המקדש נקרא קנין / שנאמר ה' זה קנתו ימינו / התורה נקראת קנין / שנאמר יי קנני ראשית דרכו / יבואו שר' שנקראו קנין לארץ

פרשה ח תביאמו

שנקראת קנין / וכו' בית המקדש שהוא קנין / בזכותו של תורה שנקראת קנין / לכך נאמר עם זו קניתי /

ותטעמו / נתבאו אבות הלא ידעו מה תביא ותטענו

אין כתיב כאן / אלא תביאמו ותטעמו אמרו הכנים נכנסין ולא האבות / והכי אמר אם לא תדעין לך היפר כנשים / צאי לך בעקבי הצאן ודעי את נדייתך וגו' נדיים נכנסין ולא תישיש / דבר אחר תביאמו ותטעמו בכרם זו שהיא נטועה שורות שנאמ' מפאת קרמה עד פאת ימה יהודה אחר דן אחר / נפתלי אחר / תביאמו ותטעמו נטיעה שאין בה נתיצה / שנאמר ונטעתים ולא אתוש ובניתים ולא אחרום ונטעתים על אדמתם ולא ינטשו עוד / בהר נחלתך / בהר שהבטחנו בו שנאמר בהר קדשי בהר מרום ישראל / ארבעה נקראו נחלתך / בית המקדש נקרא נחלה / שנאמר בהר נחלתך ארץ ישראל נקראת נחלתך / שנאמר בארץ אשר יי אלהיך נחלתך / וכן התורה נקראת נחלה / שנאמר ומתנהג נחליהל וכן ישראל קרוין נחלה שנאמר עמי ונחלתי ישראל / אמר הקדוש ברוך הוא וכו' ישראל שנקראו נחלה ויבנו בית המקדש שנקרא נחלה בזכות התורה שנקראת נחלה / לכך נאמ' בהר נחלתך ככון לשבתך / זה אחד מן הדברים שהיו נכנגד של מעלה ששכא של מטה הוא מכון כנגד כסא של מעלה והכי אמר יי בהיכל קדשו יי בשמים כסאו / ואומר בנה בניתי בית זכור לך מכון לשבתך עולמים / פעלת יי / חביב בית המקדש לפני מי שאמר והיה העולם / ששכרא הקדוש ברוך הוא את העולם לא כראו אלא במאמר / שנאמר בדבר יי שמים נעשו / כשכא לבית המקדש כביכול פעולת לפניו / שנאמר פעלת יי / או להם לאומות העולם מה הן שומעין באזניהם שהיו בית המקדש שקרוי פעולה לפניו עמדו וחריבוהו / והם אמרו ערו ערו עד היסוד בה / ענין מה שנאמר ממרום ישאנ' מקדש יי כוננו וידך חביב בית המקדש לפני הקדוש ברוך הוא ששכרא ה' את עולמו לא כראו אלא בידו אחת / שנאמר אף ידי יסדה ארץ / וכשכא לבנות בית המקדש כביכול בשתי ידיו / שנאמר מקדש יי כוננו וידך / אימתי תבנהו בשתי ידך /

משל

לחסשים שנכנסו לפלשתינ של מלך כוז נכסיו והרגו פמליה של מלך והחריצו פלשתינ של מלך לאחר זמן יושב מלך עמלק כדן תפס מהם / הרג מהם / צלב מהן / וישוב בפלשתינ שלו ואחר כך נתדערה מלכותו לעולם / לכך נאמ' מקדש יי כוננו וידך / יי מלך לעולם ועד / רבי יוסף הגלילי אומר אלו אמרו ישראל על הים יי מלך לעולם ועד / לא היה אומה ולשון שולטת בתן לעולם / אלא אמרו יי ימלך לעולם ועד / לעתיד לבא / על עמך צאן מרעיתך זרע אברהם אוהבך בני יחידך / יצחק עדת יעקב כנך בכורך / נפן שהסערתו במצרים / וכנר אשר נטעה ימיניך /

ו' ימלך לעולם ועד / מפני מרז כי בא סוס פרעה ברכבו ופרשיו בים וישוב יי עליהם וגומ' /

ותקח

מרים הנביאה וכו' היכן מצינו שנביאה היתה מרים לא שאמר לאביה סופך אתה מוליד בן שבושע את ישראל מיד מצרים / מיד ויזך איש מבית לוי ויקח וגומ' / ותהר ותלד בן וגומ' ולא יכלה עוד הצפינו / נוף בה אביה אמר לה בתי היכן נבואתיך ועודת מחזקת כנבואתה / שנא' ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו ואין יציבה אלא נביאה שנאמר ראתי את יי נצב על המזבח ואמ' ויבא יי ויתעב ואמ' קרא

לו לאחר זמן. לשכח משכחין לו לאחר זמן תלמוד לומר שמוע
תשמע שכח תשכח. הא כיצד רצה לשמוע משמיעין לו מיד
לשכח משכח אותו מיד הוא היה או רצה אדם לשמוע כנכותו
משמיעין לו שלא כנכותו. לשכח כנכותו משכחין אותו שלא
כנכותו הרשות נתונה אם לא יצא הוא וליצא וליצא אחר
אומ' אם הכול תהיה אם חללת הכולה אחת כוף שחובלין כך.
ויבאר אליהו שם וכל מגיד המכות שאתו מקום מהולל

במים בכל המקומות תדע שכן שהרי הוא שני עשר
מכותין ולא ספקו אלא לשבעים דקלים. כיון שבאו ישראל
ושרו עליהם ששים רבוא. וספקו להם ושנו ושלש ויחזו שם על
המים לעולם אין ישראל חונני לא על המים דברי רבי יהושע.
דבי אליעזר המודעי אומר כיון שברא הקדוש ברוך הוא עולם
ברא שנים עשר מכותין כנגד שנים עשר שכשי יעקב ושבעים
תכרים כנגד שבעים זקנים ומר' תלמוד לומר ויחזו שם על
המים. מלמד שהיו עוסקים בדברי תורה שנתנו להם במרה.
ויסעו מאלים ויבאו למה נאמר יום. מגיד שאתו היום אירעת
שבת להיות. שהיא סדורה וכאח מששת ימי בראשית עד שנתנה
תורה לישראל. בחמשה עשר יום לחדש למה נאמר יום לידע
באי זה יום נתנה תורה לישראל. ניסן שיצאו ישראל מבצרים
אירע להיות בחמישי בשבת השליש ניסן. אירע אייר להיות
בשבת חסר אייר אירע סיון להיות כאחד בשבת ואומר במחרת
הפסח יצאו ואומר בחמשה עשר יום לחדש השני ואומר בחדש
השלישי לצאת בני ישראל מבצרים כמצאת אובר בחדש השלישי
בששי בחדש בששי בשבת. ובר אחר בחמשה עשר יום למר
נאמר יום לידע באי זה יום ירד המן לישראל. חררר שנשלו
ישראל מבצרים אכלו ממנה שלשים ואחד יום שנאמר ויאפו
את הכעץ וגו'. ואומר בחדש השני לצאתם מארץ מצרים.
ובעדו מה הוא אומר הנני ממשיך לכם להם מן השמים. רבי
שילא אומר נתפרנסו ממנה שבעים ואחד כעורות. וילוו העם
על בשה ועל אהרן במדבר. רבי יהושע אומר היה להם לישראל
להמליך בגדול שבהם מה נאכל. אלא עמדו ואברו דברי
תרעומת על משרת. דבי אליעזר המודעי אומר למדוין היו
ישראל היות אומרים דברי תרעומת על משה ולא על משרת
בלבד אלא על אהרן. ויאמרו אליהם בני ישראל בייתן מותנו
וגו'. לואי מתנו בשלש ימי אפלה של מצרים. בשבתנו על
סיר הבשר. רבי יהושע אומר תאכילם היו ישראל לאכל. רבי
אליעזר המודעי אומר עכדים היו ישראל למלכים במצרים
יצאו לשוק נושלין פת בשר ודגים. וכל דבר ואין כל כרית
מוחה בידם. יצאין לשרד נושלים ענבים ותאנים ורימונים
ואין כרית כוחר בידם. רבי יוסי המודעי אומר תדע שלא
נתן להם אלא באחרונה לכך נאמר את הקישואים שהיו
קשים למעיהם. כי הוצאתם אותנו אל המדבר. אמרו להם
הוצאתם אותנו אל המדבר הודית תוהו שאין בו כלום. להמית
את כל הקהל הזה ברעב. רבי יהושע בן קריתא אומר אין לך
מיתה קשה יותר ממיתה רעב. שנאמר טומים היו חללי חרב
מחללי רעב וגו'. רבי אליעזר המודעי אומר ברעב בא עלינו
רעב אחר רעב. דבר אחר דבר.

חשך אחר חשך.

פרשה ב ויאמר

י' אל משה הנני
ממשיך לכם וגו'.

רבי יהושע אומר

אמר הקדוש ברוך הוא למשרד הריני בגלגל מיד ואני מעבד
ך אליעזר המודעי אומר אינו אומר הנני אלא בזכות אברהם

ויצחק

יוחאי אומר דבר מן התורה הראו שנאמר ויורהו י' עץ ויראהו
י' עץ. אינו אומר אלא ויורהו. כענין שנאמר ויורני ויאמר לי
וגו'. רבי נתן אומר זה עץ קתרם ויש אומרים עקר תאנה ועקר
רמון. דורשי רשומות אמרו ויראהו דברי תורה שנמשלו לעץ.
שנאמר עץ חיים הוא למחזיקים בה וגו'. רבי שמעון בן גמליא
אומר בא וראה כמה מפורשין דרכי הקדוש ברוך הוא מדרגי
בשר ודם. בשר ודם במתוק מרפא את המר אבל הקדוש ברוך
הוא מרפא את המר כמר. הא כיצד נתן דבר המחבל לתוך
דבר המתחבל. כדי לעשות לו נס. כיצד בו אתה אומר ויאמר
ישעיהו וישא דבולת תאנים וגו'. והלא בשר חי כשאתה נתן
עליו דבולת תאנים מיד נסרח. הא כיצד נתן דבר המתחבל
לתוך דבר המתחבל כדי לעשות בו נס. כיצד בו ויצא אל מוצא
המים וגו'. מה רפואתו והלא המים יפין שתתן בהם מלח מיד
הם נסרחין. הא כיצד נתן דבר המחבל לתוך דבר שמתחבל
כדי לעשות בו נס. וישלך אל המים אחרים אומרים היו ישראל
בתחנינים ומתפללין לפני אביהם שבשמים והיו אומרים ככן
שמתגדר לפני רבו כך היו ישראל מתחננין ומתגדרים לפני
אביהם שבשמים ואמרו לפני רבנו של עולם חטאנו לפניך
על הים שנתרעמנו לפניך על הים. וימתקו המים. רבי יהושע
אומר מרים היו לפי שעה ובמתקו. רבי אליעזר המודעי אומר
מרים היו בתחלתם. שנאמר המים המים שני פעמים. שם שם
לדוק ומשפט. חק זה הסבת. ומשפט זה כיבוד אב ואם. דברי
רבי יהושע. רבי אליעזר המודעי אומר חק אלו עריות שנאמר
לביתו עשות מחוקות התועבות. ומשפט. אלו דיני אונסין
ודיני קנסות ודיני הבלות. ושם נסחו. שם נשא לו גדולה.
דברי רבי יהושע שנאמר נשא אויל מדורוך וגו'. ואומר נשא את
ראש בני גרשון. אמר לו רבי אליעזר המודעי. והלא גדולה אינה
תלויה אלא בשין וכאן לא כתיב לא בסוף הוא מה תלמוד לומר
ושם נסחו ושם נסה המקום את ישראל.

ויאמר

אם שמוע תשמע. מכאן אמרו שמע אדם מצוה
אחת משמיעין לו מצות הרבה. שנאמר אם שמע
תשמע. שכח אדם מצוה אחת משכחין לו מצות הרבה. שכ
אם שכח תשכח. לקול י' אליהו. אלו עשרת הדברות שנתנו
בפה לפה בעשרה קולות. והישר בעיני תעשה. אלו אגדות
משוכחות הנשמעות כאזני כל אדם. והאזנת למצותיו. אלו
גזרות. ושמרת כל חקיו. אלו הלכות. כל המחלף אשר שמת
במצרים לא אשים עליך. האם אשים כי אני י' רפאך. דברי
רבי יהושע. רבי אליעזר המודעי אומר שמוע יכול רשות. תלמוד
לומר תשמע. חובה ולא רשות. תשמע זה הכלל שהתורה
כלולה בו. לקול י' אליהו. מלמד שכל מי ששומע מפי גבורה
מעלין עליו כלא עומד ומשמש לפני חי וקיים לעולם ולעולמי
עולמים. והישר בעיני תעשה. זה משא ומתן. מלמד שכל מי
שנושא ונותן באמונה רוח הדברות נוחה הימני. ומעלין
עליו כאלו קיים את כל התורה כולה. והאזנת למצותיו. אלו
הלכות. ושמרת כל חקיו. אלו עריות. כל המחלף אשר שמת
במצרים וגו'. ובר' תלמוד לומר כי אני י' רפאך. אמר לו
הקדוש ברוך הוא למשרת אמר להם לישראל דברי תורה
שנתת לכם. רפואה הם לכם. חיים הם לכם. שנאמר כי
חיים הם למצואיהם. ואומר רפאות תהי לשריך ושיקוי
לעצמותיך. רבי יצחק אומר הא אם אין בהם מחלף מפני מה
הם צריכין רפואה אלא כל המחלף בעולם הזה. ואם אשים
כי אני י' רפאך בעולם הבא. שמעון בן עזאי אומר שמוע. מה
תלמוד לומר תשמע. מכאן אומר דע. אדם לשמוע משמיעין

כל זמן שישראל מבקשין לרגום את משה ואת אהרן מיד וכבוד יי' נראה בענן וזהו ה' הוא אומר ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכאן מהו אומר כבוד יי' נראה בענן וכל כך למה אמר הקדוש ברוך הוא מושב שילקד עמוד הענן ואל יסקל משר (ואהרן)

פרשה ד שמעתי

את תלונות בני ישראל / אמר

דקדוש ברוך

הוא למשה גלוי לפני מה שאמרה כנסת ישראל / וברח שהן עתידין לומר דבר אליהם בין הערכים תאכלו בשר / אמר להם בין שני דברים אתם עומדים שאלתם להם לפי שאי אפשר לבשר ודם בלא להם ונתתיו להם / הורתם שאלתם בשר ממלא מעים הרי אני נותנו להם מפני מה אני נותנו להם שלא תאמרו אין ספק בידי ליתנו לנו אלא הריני נותנה לכם ולבסוף אפרע מכס וידעתם כי אני יי' אלהיכם / דין אני להרעע מכס /

ויהי כערב ותעל השל / מכאן אתה למד שבפני חשכות ניתן להם השל /

ותכנס את המחנה / אני יודע כמה תלמוד לימוד וכאמתי על פני כל הארץ ושתי אמות היתח נבחה מן הארץ כדי שיהא עומד כנגד לבו ונוטל כדי שלא יצטער שמלכו ולמטה שתי אמות / ומלכו ולמעלה אמות אחת / רבי יוסי הגלילי אומר וישוש על המחנה כדרך יום כח וכדרך יום כח שלשה פרסאות / וכאמתי על פני כל הארץ ואמר ויפל בקרב מחנהו סביב למשכנות / רבי יעשיהו אומר הרי הוא אומר וישוש על המחנה שלשה פרסאות לכל רוח ורוח / וברח תלמוד לומר כדרך יום כח וכדרך יום כח / שלש כלפי למעלה שלשה על שלשה הרי תשעה ותשעה על תשעה הרי שמונה עשר וכאמתי על פני כל הארץ ואמר ויפל בקרב מחנהו סביב למשכנות / אתרים אומרים וישוש על המחנה בדרך יום ורך בינונית עשרה פרסאות כה הרי עשרים כדרך יום כח הרי ארבעים / וכאמתי על פני כל הארץ / ואמר תערוך לפניו שלחן יכול יהוא אפטרשיאות מקולקלות תלמוד לומר על פני כל הארץ על הפני שבארץ / כתוב אחד אומר סביבות המחנות / וכתוב אחד אומר סביב למשכנותם אלא שהיה סובב למשכנות / רבי אליעזר אומר וכאמתי על פני כל הארץ שתי אמות הרי חמץ נבחר מן הארץ ולא נטלהו ישראל אלא מן הנבחר / אברת צא וראר כיצד הרי חמץ יורד לישראל ויצארו רוח צפונית ומכבדת המדבר יורד מטר ומכס הארץ והטל עולה רוח מבשבת בו ועושותו כמן שולחנת של זהב והמן יורד עליהם ומר היו ישראל אוכלין אם מן זמן דקדוש ברוך הוא למכשיו קל וחומר שישלם שכר טוב לעדיקים לעתיד לבא / הבשר עורבו בין שיניהם אמרו הכשר שביניהם אוכלו ונתנו מיד / הרשע שביניהם אוכלו ומצטער עד שלשים יום / ואף יי' חרד בעם מכר רב מאד / מקברות התאוו נסעו העם מחצרות / וכי מחצרות נסעו ובחצרות חנו אלא מלמד שחזר נסעו לאחוריהם שלש מסעות בשביל מרים /

ובבקר

היתר שכבת הטל / לענין שאמרנו ותעל שכבת הטל והרי בא ללמדך היתר / כיצד חמץ יורד לישראל ויצארו רוח צפונית ומכבדת המדבר יורד מטר מכס הארץ והטל עולה וחרוהו מבשבת בו ועושותו כמן שולחנת של זהב והמן יורד עליהם / והרי על פני המדבר לא על המדבר כל אלא מכילתא

ג נ 3 iii על

ויצחק ויעקב / מן השמים מאוצר הטוב / של השמים שנא יפתח יי' לך את אוצרו הטוב / רכן שמעון בן גמליאל אומר בא וראה כמה חביבין יי' דאלא לפני הבקום ולפי שהם חביבין לפניו שנה עליהם מעט בראשית / עשרה להם תחתונים עליונים ועליונים תחתונים לשעבר הריהם עולה מן הארץ והטל יורד מן השמים שנאמר ארץ דגן ותירוש אף שמי יעורפו של / ועתה נתחלפו הדברים התחיל להם יורד מן השמים והטל עולה מן הארץ וכתל הנני ממשיך להם להם מן השמים וכתל ותעל שכבת הטל וגו' / ויצא העם ולקטו שלל יהיו ויצאין לחצרות ומלקטין אלא ויצאין למדברות ומלקטין / דבר יום ביומו / רבי יהושע אומר כדי שילקט אדם מהיום למחר כעין מערב שבת לערב שבת / רבי אליעזר המודעי אומר כדי שלא ילקט אדם מהיום למחר כעין מערב שבת לערב שבת / ודבר יום ביומו משיכר יום ברא פרנסתו / מכאן היה רבי אליעזר המודעי אומר כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה אוכל למחר / הרי זה מחוסר אמנה / שנאמר למען אנסנו חילך בתורתך אם לא / רבי יהושע אומר שורה אדם שתי הלכות בשחרית ושתיים בערבית / ועוסק במלאכתו כל היום מעלין עליו כאלו קיים כל התורה כולה / מכאן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי הבן הוא כיצד הריה יושב ודורש ולא היה יודע מהיכן אוכל ושותרה ומהיכן הרי לוכד ומכבד לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי הבן ושניים להם אוכלי תרומה /

ויהי כיום הששי והיכני / מכאן שמעורב אדם מערב שבת לשבת / והיה משנה להם משנה / אתר אומר להם משנה הוא או אינו אלא להם כפול / כשהוא אומר שני העמר לאור הרי להם כפול אכור / הא מה תלמוד לומר להם משנה להם משנה כיצד בכל יום בכל יום היה בו עומר אחד ובשבת שני עברים / בכל יום היה ריחו נודף ובשבת יותר / בכל יום היה מצולה בזה ובשבת יותר /

ויאמר משה אל בני ישראל ערב וידעתם וגו' / אמרו להם עד שאתם ישינים במטותיכם הקדוש ברוך הוא מפרנס אתכם / וידעתם כי יי' הוציא אתכם / מכאן אתה למד ששקלה יציאת מצרים כנגד כל נסים ונבונות שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל /

ובבקר וראיתם מכאן אתה למד שבפנים מאירות ניתן חמץ לישראל / השל ששאלו ממלא מעים / ניתן להם בפנים חשכות אבל חמץ ששאלו אותו כהלכה / ניתן להם בפנים מאירות / כשמעון את תלונותיכם אמרו להם וכי מה אנו ספונים שאתם עומדים ומתרעמים עלינו /

ויאמר משה בתי / מכאן אתה למד שבפנים חשכות ניתן השל לישראל וחמץ ששאלו אותו כהלכה נתן בפנים מאירות / כשמעון את תלונותיכם / אמרו להם אלו עלינו הייתם עומדים ומתרעמים היינו כובלין אתכם אלא הרי אתם עומדים ומתרעמים לפני חזקיים לעולמים /

ויאמר משה אל אהרן אמור אל כל עדת בני ישראל רבי יהושע אומר קרב על שגלתה נבורה / ר' אליעזר אומר קרב כדי ליתן את הדין כדבר אהרן / והי מה תלמוד לומר ויהי מלמד שכשם שגזר הקדוש ברוך הוא כן היה / ויפנו אל המדבר / רבי יהושע אומר לא נפנו עד שנגלתה נבורה / רבי אליעזר אומר לא הפנו אלא על מעשה אבות / שנאמר המדבר מחמדבר אין בו כלום אף אבות הראשונים אין בהם לא עון ולא חטאת / והנה כבוד יי' נראה בענן / רבי יוסי הגלילי אומר

ונבם כיון שחברד: זרחת עליה יד פוטר וזולך ונחלים היו
בושכין ממנו ומלכין לים הגדול ובאין אליהם וצבא ויחמור
וכל בהמה ושומין בהם וזה כך באין האומר וצדין מהם ואוכל
אותן ושומעים בהם טעם מן שהיה יורד לישראל.

ויחי ביום הששי לקטנונו ר' יהושע אומר זה לחם כפול.
שני העומר לאחד חיבאו כל נשיא העדר אומר
לו משה רבינו מה נשתנה היום הזה מכל הימים ויאמר אליהם
הוא אשר דבר יי אברהם לו אימתי אם להם מחר את אשר תאפו
אפי ליהוש אומ' מי שהוא רוצה אפי היה מתאפע לו והרצת
מבושל הירח מתבשל לו ר' אלעזר המודעי אומר הרצת דבר
אפי היה טועם כל אפיים שבעולם והרצת לבשל היה טועם
כל בשולים שבעולם ר' אלעזר אומר על אפי אפי ועל מבושל
מבושל דא כיצד יום טוב שחל להיות ערב שבת מבין שאין
רשאי לא לאפות ולא לבשל אלא אם כן עירובת תלמוד לומר
את אשר תאפו אפו אפו על אפי ובשלו על מבושל ואת כל
העורך הניחו אותו למשמרת ויניחו אותו עד הבקר לענין
שאמר ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום ל' היום לא
תמצאוהו בשדה רבי זריקה אומר מכאן שלש סעודות בשבת
לפי שהיו רגילין לצאת בשחרית אומר לו משה רבינו נצא
בשחרית אומר להם אכלוהו היום אברו לו הואיל ולא יצאונו
שחרית נצא כיון הערבים אמר להם כי שבת היום ל' ומה תלמוד
לומר היום לא תמצאוהו בשדה אומר בקע לכן לא אבותינו
באותה שעה שהיו אומרים ויאמר ואל תמצאוהו היום שמא
לא נמצאוהו לומר אומר להם היום הזה אי אתם מוצאים אותו
אכל אתם מוצאים אותו מחר רבי אלעזר בן חסמא אומר
בעולם הורח אי אתם מוצאים אותו אכל לעולם הבא אתם
מוצאים אותו.

ויאמר משה אכלוהו היום רבי יהושע אומר אם תזכו
לשמור את השבת עתיד הקדוש ברוך הוא להיות
לכם שלשר מועדות פסח ועצרת וסוכות לכן נאמר ויאמר
משה אכלוהו היום רבי אלעזר המודעי אומר אם תזכו
לשמור את השבת עתיד הקדוש ברוך הוא ליתן לכם שש
מדות טובות ארץ ישראל ועולם הבא ועולם חדש ומלכות
בית דוד וכוהנא וזוהר לכן נאמר אכלוהו היום רבי
אלעזר אומר אם תזכו לשמור את השבת תגזלו משלשה
פורעניות מיזמו של גוג ומגוג ומחבלו של משיח ומיום דין
הגדול לכן נאמר אכלוהו היום ששת ימים תלקטוהו רבי
יהושע אומר למדנו שאין יורד בשבת ביום טוב מבין תלמוד
לומר לא יהיה בו רבי אלעזר המודעי אומר למדנו שאינו
יורד בשבת ביום טוב מבין תלמוד לומר שבת ביום הכפורים
שהוא שבתון מבין תלמוד לומר לא יהיה בו ויהי ביום
השביעי יצאו מן העם ללקט וללא מצאו אלו מחוסרי אמנה
שבישראל.

פרשה ו ויאמר יי אל משה עד אנה
מאנתם רבי יהושע
אומר אמר לו הקדו
ברוך הוא למשר משה אומר להם לישראל הוצאתי אתכם
ממצרים וקרעתי לכם את היסודותי לכם הן והעלתי
הבאר והנתי לכם השליו ונלחמתי לכם מלחם עמלק ועשיתי
לכם נס ונבחר עד מתי מאנתם לשמור מצוותי ותורותי שמא
תאמרו מצות הרבה הטלתי לכם שבת זה השלתי לכם ממדת
לשמר ולא שמרתם אתם שמא תאמרו כל מי משמר השבת
מחשכר נוטל עליה ואל אשרי אנוש יעשה זאת וכן אל יחיוך כח
שומר

על מקצתו דק מלמד שהוא דק מחוספס מלמד שהיה יורד
כנלד על הארץ דברי רבי יהושע רבי אלעזר המודעי אומר
ותעל שכבת הטל עלתה תפלתן של אבותינו שהיו שכובים
בעפר על פני הארץ והנר על פני המדבר לא על המדבר כלו
אלא על מקצתו דק שהיה יורד מן הרקיע שנאמר הנושה כדוק
שמים ולפי שהיה יורד מן הרקיע יכול יהא יורד צונן תלמוד
לומר פס יכול יהא יורד בקלות ומבין שאינו יורד לא בשתיקה
תלמוד לומר חם יכול יהא יורד על הארץ ומבין שאינו יורד לא
על הכלים תלמוד לומר ככפור רבי טרפון אומר אינו יורד לא
על האופסים כביכול פשט הקדוש ברוך הוא יד ונטל תפלתם
של אבותינו שהיו שכובים בעפר והוריד הן כטל לישראל שנ'
וידגנו ויאמר פרעוהו מדרת שות מצאתי כופר כבר הורח רבי
טרפון והוקנים יושבין רבי אלעזר המודעי יושב לפניהם
אמר להם רבי אלעזר המודעי ששים אמה היה נבהו של מן אמ'
לו מודעי עד מתי אתה מתמה עלינו אומר להם מקרא הוא מן
התורה וכי אז או מדה מרוכה טובה אולי רעה הוי או מדה טובה
מרוכה ממדת פורענות הרי הוא אומר חמש עשרה אומר גברו
וכמדת טכר מה הוא אומר ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים
פתח לענין שאמרנו מה נפשך על גבי נביה הדר טו אמה מיעוט
דלתות שנים וכמה ארוכות כדלת ארבע ארבע על ארבע ח'
על ח' כח וחשבו אומר היה נבהו של המן אסי בר שמי
אומר כשירד המן לישראל ראוהו כל האומות שנאמר תעריך
לפני שלחן וגו' ויראו בני ישראל ויאמרו אי אלו אחיו וגו'
כאדם שאומ' להכירו מה הוא איך אמרו לו לזו דודי רשומות
אמר לישראל קראוהו מן שנאמר ויאמר משה אליהם הלא
רבי יהושע אומר אמר משה לזקנים וזקנים לכל ישראל מכאן
היה רבי יוסי ורבי שמעון אומ' כסוסים נתפסו ישראל באותה
שעה נאמר כאן לאכלה ונאמר להלן לחם אבירים אכל איש
אל תיקרי אבירים אלא איבקים לחם שנישוח באיבקים אמר
להם המן הזה שאתם אוכלים נשוח באיבקים צדה שלח להם
לשוכע זה יהושע בן נון שירד לו מן כנען כל ישראל ויש
אומרים על איבקי הירד יורד ומאברו היה נוטל ואכל לכן
נאמר לחם אבירים אכל איש.

פרשה ה זה

הדבר אשר צוה יי לקטו
ממנו וגו' אברו עכשו
יצא נחשון בן עמינדב
וביתו ומלקט הרבה יצא עני שבישראל ומלקט קימעה וכשהן
באין ליד מדה ומדור בעומר אברו אוכל כשיעור הזה הרי הוא
בריא ומכורך פחו מכאן קללה במעו יותר מכן רעבתן ויעשו
בני ישראל עשו מה שנתפקדו ולא עברו על גזרת משה וילקטו
המרבץ והממעט וימודו בעומר ולא העדיף המרבץ והממעט
אל החסיד ויאמר איש אל יותר ממנו עד בקר ולא שמעו אל
משה אלו מחוסרי אמנה שבישראל ויוותרו אנשים ממנו
אמרו אנשים טובים לא הותרו אנשים שאין טובים הותרו
וירם תולעים ויבאש הרי מקרא זה מסורם וכי מרדש ואחר
כך מבאיש אלא מבאיש ואחר כך מרדש כענין שנאמר ולא
הבאיש וגו'.

ויקצוף עליהם משרד כעס עליהם ואמר להם מפני מה
עשיתם כן וילקטו אותו בכרך בכרך בשחרית
בשחרית דודי רשומות אברו מכאן שהיה במן בזעת אפך
תאכל לחם וחס השמם ובמס בארבעה שעות אתה אומר
בארבעה שעות או אינו לא בשש שעות כשהוא אל וחס השמם
משמע בשעה שהשמם חם והלל און זו היא שעה רביעית בל'

בים סוף אכלו אנו ה'אזק נוכח לעמוד כנגדו / אמר להם כח
 ואתן לכם עצה מה תעשו אם הם יצטוו בחרו לכם / ואם לאו
 כואוסינו יענינו על ישראל / לכן נאמר ויבא עמלק שבא בעצת
 רבי יהודה / אומר תמשר עממים / פסע עמלק ובא ונלחם עם
 ישראל שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב החתי והחזי והיבסי
 והאמורי / יושב בהר / לפי שהיה לפניו מכול / רבי נתן אומר
 לא בא אלא מהררי שיער / ארבע מאות פרסה / פסע עמלק ובא
 ונלחם עם ישראל / אחרים אומרים / יבא עמלק כפוי / טובה ופרע
 וכן העם כפוי / טובה שנאמר ואלה המתקשרים עליו וגו' / ויבא
 גלו כפוי / טובה ויפרעו מן / יואש כפוי / טובה שנאמר ולא זכר
 יואש המלך החדש וגו' / ובמותו אמר יואש אלהים ויירשו מה
 ענשו ויהי לתקופת השנה / עלה עליו חיל ארס וגו' / וכתוב וי'
 נתן בידם חיל לרוכב מאד / מפני מה כי עזבו את יי' אלהים ואת
 יואש עשו שפטים אל תקרי שפטים אלא שפוטם / ומה שפוט'
 עשו בו אמרו העמידו עליו כריונות קשים אשר לא ידעו אשח
 מימיהם וענו אותו במשכב זכור כענין שנאמר וענה גאון / יש'
 וגו' / ובלכתם ממנו כי עזבו אותו בחללים רבים התקשרו עליו
 עבדיו בדמי יהודה הכהן ויהרגוהו על משתו וימת ויהלם / יש'
 כרפידים / אר חנניה דבר זה שאלתי את רבי / אליעזר במתיבתא
 רבא פרישם מהו אמר לי / כמשתעו / ועוד אמ' רבי חנניה שתי
 את רבי / אליעזר מה ראוי ישראל לעדות פטרי חמורים ולא פטרי
 סוסים / ונמלים אמר לי גזרת מלך היא שלא היה בידן כאותה
 שעה אלא חמורים בלבד שאין כל אחד ואחד מישראל שלא
 העלה עמו תשעים חמורים טעונין כסף וזהב / אחרים אומרים
 אין רפידים אלא רפיון וידים לפי שרפו ישראל ידיהם / מדברי
 תורה לכן בא שונא עליהם לפי שאין השונא בא על רפיון
 וידים מן התורה / שנאמר ויהי במלכות ירבעם ובחזקתו וגו' /
 מה היה ענשו של דבר / עלה שישק מלך מצרים וגו' / וזה אחד
 משלש דברים שחזרו לבקומן גלות יהודה חזרה למקומה
 שנ' בערב הנדה ישבו אבותיכם וגו' / ביתא דבא סתריה וגו' / כתב
 שמים חזר לבקומה שנ' התעייף עיניך כו' ואינינו / ויאמר משה
 אל יהושע מכאן שהיה עושהו כמותו למדו כל אדם דרך ארץ
 במשה שלא אמר ליהושע בחר לי אנשים אלא בחר לנו אנשי'
 מכאן שהיה עושה אותו כמותו מכאן / שיהא תלמיד חביב לפני
 רבו כמותו שנאמר ויאמר אהרן אל משה בן אדני / והלא אהרן
 היה גדול ממנו מה חל בן אדני עשאו כרבו ומינה / שמואל בחר
 כמורא שמים שנאמר ויען יהושע בן נחן משרת משה מבחוריו /
 אדני שמש / כלאם כשם שהמקום כלאם כך אתה כלאם / וכן
 אתה מוצא בגזית בשעור שאמר לו אלישע חנור מתוך וקח
 משענתי בידך התחיל לסמוך על מקלו וליילך אמר לו להיכן
 אתה הולך גזי / אמר להם להחיות מת / אמרו לו וכי אתה
 יכול להחיות מת והלא יי' ממית ומחיה / אמר להם אף רבי
 ממית ומחיה / בחר לנו אנשי רבי יהושע אומר בחר לנו אנשים
 גבורים / רבי אליעזר המודעי אומר בחר לנו ריאי חשאי / וצא
 הלאם בעמלק ר' יהושע אומר אמר לו משה ליהושע צא מתחת
 הענן והלאם בעמלק / רבי אליעזר המודעי אומר אמר לו משה
 ליהושע יהושע למד אתה משמר את ראשך לא לכתור / צא
 מתחת הענן והלאם בעמלק / מחר אנכי ניצב מחר נהיה עמכם
 מעתה ועומדים על ראש הגבעה ודבר רבי יהושע / רבי
 אליעזר המודעי אומר מחר נגזור תענית ונהיה מעתה ועל
 מעשה אבות / ראש אלו מעשה אבות / נבעה לו מעשה אמהות
 ומטה ואלהים ביד / אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא ורכנו
 של עולם במטה הזה והצאת ישראל ממצרים / במטה זה קרעת

וזה רצונו להרגיני כאן המקום במיד ומשה מבניה ובמקמי אחר
המקום מגביה ומשה ממיד כענין שנא' ועתה הניחה לי ואחריו
מה הוא אומר ויחל משרה ויאמר יי' אל משה עבדך עבדך על
דבריהם רבי יהודה אומר עבדך מהם שאתה מוציא להם את
המים רבי נחמיה אומר עבדך על חטא שלהם דבר אחר עבדך
לפני העם ודגישו לי' ימלך וקח אתך מזקני העם לעדות
שלא יאמרו מעיינות היו שם ומשך אשר הכית בו את האדור
מפני התרעומת וזה אחד משלשה דברים שישראל מתרעמת
עליהם והיו אומרים מיני פורענות הן ואולי הן הקטורת הארון
והמטה אמרו הקטורת הו' של פורענו היא הרהג נדב ואביהוא
שנאמר ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהוא לכך ידעו כל ישראל
שהיא של כפרה שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם אמרני
הארון הזה של פורענות הוא הכה עזא ואבשי בית שמש שנאמר
ויך באבשי בית שמש הכה עזא שנאמר ויחר אף יי' בעזא לכך
ידעו ישראל של ברכה הוא עתה שנאמר וישב ארון יי' בבית
עובד אדום ויברך יי' את עובד אדום וגו' ויגד למלך דוד וגו'
וילך דוד ויעל וגו' אמרו המטה הזה של ספרינון הוא הביא
עשר מכות על המצריים במצרים ועשרה על הים לפיכך ידעו
שהוא של נסים שנאמר ומשך אשר הכית בו וגו' מפני התרעומת
הנני עומד לפניך שם אמר לו ה' מכל מקום שאתה מוציא
רושם רגלי אדם שם אני לפניך והכית בצור מכאן היררכי
יוסי בן זימרא אומר המטה של ספרינון הוא והכית על הצור
אינו אומר כאן אלא והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתרר העם
דגום ויקרא שם המקום והוא מסה ומריבה רבי יהושע אומר
מסה ומריבה שם ויקרא שם המקום וגו' רבי אלעזר המודעי
אומר המקום קראו מסה ומריבה שנאמר ויקרא שם המקום
מסה ומריבה מכאן לביט דין הגורל שהוא קרוי מסה על ריב
בני ישראל רבי יהושע אומר אמרו ישראל אם יש הוא דכון כל
המעשים כשם שהוא רבון עלינו נדע ואם לאו לא נדע רבי
אליעזר אומר אמרו אם מספק לנו ערכנו בעברנו ואם לאו לא
נעברנו לכך נאמר על ריב בני ישראל ועל נכותם את יי' לאמר
היש יי' בקרבנו אם אין

חסלת פרשתא דויסע

פרשה א ו'כא

פרשה א ויבא
עמלק, ר' יהושע ור' אלעזר כן
חסבא אומ' המקרא הזה רשון
ומפורש על ידי איוב שנאמר
ויהגאה גומא בלא כיצח ישנא אחו בלי מים, וכי איפשר לגומא
להתגדל בלא כיצח הישנא אחו בלי מים וכי איפשר לאחו בלי
מים, כן קא' איפשר לישראל בלא תורה וזלי שפרשו מדברי
תורה לכך בא עליהם השונא שאין השונא בא אלא על החטא
ועל העבירה לכן נאמר ויבא עמלק, רבי אלעזר המודעי אומ'
ויבא עמלק לפי שהיה עמלק כנס תחת כנפי ענן ונוגב
נפשות מישראל והורגן שנאמר אשר קרד בדרך גוים, אחרים
אומרים ולא ירא אלהים, אלו ישראל שלא היו בידם מצות, ר'
אליעזר אומר ויבא עמלק שבא בגליו פנים, לפי שכל הביאות
שבא לא בא אלא במטמוניות שנאמר אשר קרד בדרך וגו' אבל
שבא זו לא בא אלא בגליו פנים, לכן נאמר ויבא עמלק שבא
בגליו פנים, רבי יוסי בן חלפתא אומר ואמר עמלק שבא בעצא
מלמד שכנס כל אומות העולם ואומר להם בואו וסייעוני על
ישראל אמרו לו לא נוכל לעמוד כנגדו, פרעה לא עמד כנגדו
ששבעו הקדוש ברוך הוא בים סוף שנאמר ויניעו פרעהו וחילו

אלא על פי הגבורה, אחרים אומרים נתקיים עליהם המקרא הזה, לכן חי אני נאם יי' אליהם כי לדם אעשך ודם יראת אם לא דם שנאת דם ידפך.

פרשה ב ויאמר

י' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושי' באזני יהושע וזקני ה'ראשונים

אומרי כך מרה מהלכת על פני כל הדורות שוט שישראל לוקח בו סופו וללקות, ילמדו כל אדם דרך ארץ מעמלק שכא להזיק את ישראל ואבדו הקר' בדרך הוא מחיי עולם הזה ומחיי עולם הבא שנאמר כי מזה אמתה, וכן פרעה הרשע ששעבד את ישראל טבעו ה' בים סוף שנאמר ונקר פרעה וחילו בים סוף, וכן כל אומה ומלכות שכא להזיק את ישראל בו בדין וכן לעולם אמרו במדבר שאדם מודד בה מודדין לו שנאמר כי בדבר אשר זנן עליהם, ונאמר כתוב זאת זכרון בספר וגו', זאת מה שכתוב בספר זה, זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגלה, ושים באזני יהושע, מגיד שאותו היוזם נמשח יהושע דברי רבי יהושע, רבי אליעזר המודעי אומר זה אחר מארבעה צדיקים שנתן להם רבו שנים חשו ושנים לא חשו משרה נתן לו רבו ולא חש, יעקב נתן לו רבו ולא חש, דוד ומרדכי נתן להם רבו וחשו, משרה מגן ושים באזני יהושע, אמר יהושע מבחיל ישראל את הארץ ובסוף משה עומד ומתחנן שנאמר ואתחנן אל יי' בעת ההיא לאמר, בשל למלך שגור על בנו שלא יכנס עמו לפלסטיין שלו בכנס פתח ראשון ושתקן לו, בשני ושתקן לו בשלישי ויזף לו אמרו לו דייק עד כאן, כך כשכבש משה ארץ שני עממים סחיק ויען ונתנה לדאובני ולנדי ולחגי שכט מבטח אמרו לו דומה שלא נגזרה גזרה אלא על תנאי אף אנו אין אנחנו נדינו אלא על תנאי, אמר משה לפני הקדוש ב' רבנו של עולם שמה דרכיך כדרכי בשר דם, אפשר ופוס גזיר גזירה קלידיקוס מבטל על ידו, קלידיקוס גזיר גזירה דיקוריון מבטל על ידו, דיקוריון גזיר גזירה, הגמון מבטל על ידו, הגמון גזיר גזירה, איפטיקוס מבטל על ידו, איפטיקוס גזיר גזירה, בא המושל הגדול ומבטל על ידי כלם מפני מה שהן מבטלין זה למעלה מזה שנאמר כי גבוה מעל גבוה שומר וגו' שמה דרכיך כדרכיהם, אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך, וכן גבורותיך, כמעשיך על הים, וכן גבורותיך, על גהי ארנון, אעברה נא ואראה ואין נא אלא לשון בקשה, את הארץ הטובה זו ארץ ישראל, הדר השוכן הזה זה הר המלך, והלבנון זה בית המקדש שנאמר פתח לבנון דלתיך וכתוב והלבנון באדיר יפול, ויתעבר יי' בי למענכם רבי אעזר בן שמוע אומר כי דבר בקשת הוא מה שאי אפשר לבשר דם לומר בן שמוע אמרנו בנינו תלמוד לומר למענכם, בנינכם ולא בנינו, אתם גרמם לז' שלא אכנס לארץ, ויאמר יי' אלי רב לך אמר לו דייק עד כאן, ר' יהושע אומר רב לך דייק העולם הבא, עדיין היה עומד ומבקש כל אותן הבקשות אמר משה לפניו רבו של עולם כלום נגזרה גזירה שלא אכנס לה, לכן לא תביא את הקהל הזה במלכות, אכנס לה כהדיוש, אמר לו אין המלך כננס כהדיוש, עדיין היה עומד ומבקש כל הבקשות ההם אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם הואיל ונגזרה גזירה שלא אכנס לארץ לא כמלך ולא כהדיוש אכנס לה במחילה קסריון שהוא מתחת לפני לפניו, אמר לו ושמה לא תעבור, אמר לפניו רבנו של עולם הואיל ונגזר עלי שלא אכנס לא מלך ולא הדיוש ולא במחילה של קסריון שהוא מתחת לפני מעתה עצמותי יעברו את הירדן, אמר לו כי לא תעבור את הירדן הזה, ר' שמעון בן יוחאי

להם הים, במשה זה עשית להם נסים וגבורות, במשה זה תעשה להם נסים וגבורות כשעה הזאת, איסי בן יהודה אומר חמשה דברי יש שאין להם בתורה הכרה, שאת ארור, מחר משוקד, וקס, שאת מגין הלא אם תיטיב שאת או שאת ואם לא תיטיב, ארור אפס כי עז או כי באפס הרגו איש וברצונם עקרו שור ארור, מחר אנכי נצב על ראש הגבעה, או צא הלאם בעמלק מחר, משוקדים כפחיותיה ופחיותיה, או במגורה ארבעה נביעי משוקדים, וקס העם הזה וזנה, או הנך שוכב עם אבתיך וקס, אלו חמשה דברים יש בתורה שאין להם הכרה, ויעש יהושע כאשר אמר לו משה מה שנתפקד לא עבר על גזיר משה ואהרן, ומשה ואהרן חזרו לענין שאמרנו להוכיח מעשה אבות, ומעשה אמהות שנאמר כי מראש צורים אראנו ומבטעות אשורנו, והיה כאשר ירים משה ידו וגבר, וכי ידיו של משה מגברות ישראל או ידיו שובדות עמלק, אלא כל זמן שמגביה ידו כלפי מעלה היו ישראל מסתכלין בו ומאמינין כמי שפקד משה לעשות כן והקב' עשה להם נסים וגבורות, כיצא בו ויאמר יי' אל משה עשה לך שרף, וכי נחש במית ומחיה אלא כל זמן שהיה עושה כן היו ישראל מסתכלין בו ומאמינין כמי שפקד את משה לעשות והקב' עשה להם רפואות, כיצא בו והיה הדם ל'כס לאות וגו', וכי מה היום מהנה למלאך או מה מהנה לישראל, אלא כל זמן שהיו ישראל עושין כן ונותנין בן הדם על פתחיהם הקב' חס עליהם ש'נפסח יי' על הפתח, רבי אליעזר אומר בה ו'ל וגבר ישראל, או וגבר עמלק, אלא כל זמן שהיה משה מגביה ידיו כלפי מעלה, עתידין ישראל להגביר בדברי תורה שהם עתידין להמתן על ידיו, וכשהוא מבין דיון עתידין ישראל להמיר בדברי תורה שהן עתידין להמתן על ידיו, וידי משה כבדן מכאן שלא יהיה אדם במצות, אולי שאם משה יהושע בחר לנו אנשים לא היה מצטער בו אמרו יקרו ידיו של משה באותה שעה כאדם שתלויין לו בדין של מים, ויקחו אבן וישימו תחתיו, וכי לא היה לו למשה בר אחד או כסת אחת או קלוקרן שיניח תחתיו לא אמר משה וכו', אחרן וחור תמכו בידי שהיה מעלן ובזריון, והיו ידיו אמונה עד בא השמש, מגיד שהיה בתענית, דברי רבי יהושע, רבי אליעזר המודעי אומר יקר חטא על ידיו של משה באותה שעה לא היה יכול לעמוד בו, משה מה עשה, הפגיר על מעשר אבות שנאמר ויקחו אבן וישימו תחתיו, אלו מעשה אבות וישב עליהם, אלו מעשר אמהות, ואהרן וחור מזה אחד ומזה אחד, ומה תלמוד לומר אחד, אחד שהיה אהרן מזכיר מעשה יהודה, חזר מעשה לו, מכאן אמרו אין פוחתין משלשד בני אדם עובדין לפני התיבה, בתענית צבור, והיו ידיו אמונה, כיצא אחת שלא קבל בה מישראל כלום, וכידו אחת אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם על ידי הוצאת את ישראל ממצרים, ועל ידי קרעת להם את הים, ועל ידי עשית להם נסים וגבורות, כך על ידי תעשה להם נסים וגבורות כשעה הזאת, עד בא השמש, לפי שלמדנו על כל המלכויות כלם שאין עושין מלחמה אלא עד שש שעות, אבל מלכות חייבת זו עושה מלחמה משחרית לערבות.

ויהלש

יהושע את עמלק ואת עמו, רבי יהושע אומר ירד והתך ראשי נכורין שעמו, עומדים בשורות המלחמה, רבי אליעזר אומר בא לשון נוטריקון ויחל וישבר, את עמלק, כשמעו את, אלו אשתו ובניו, עמו, אלו חיילות שעמו, וכשהוא אומר את, אלו חיילים שעם בניו, לפי חרב רבי יהושע אומר לא נהלים, אלא דנם ברחמים, רבי אליעזר אומר לפי חרב למה נאמר, למדנו שהמלחמה הזאת לא היתה

יום ויום מדרכי מתהלך וגו' אלא אמר מדרכי איפשר חסידה זו תנשא לערל זה אלא שבא עתיד לאירע לישראל דבר והם עתידין להנצל על ידה

כי מזה אמרו / מזה בעולם הזה אמרו / לעולם הבא / את זכר זה המן / עמלק כשכבועו / דבר אה / מזה לו תולדותיו / אמרו לו ולמשפחותיו דברי רבי יהושע רבי אלעזר המודעי / אמר זכר זה אגן ועמלק כשמועו / מזה לו ולכל תולדותיו / אמרו לו ולכל הדור והדור / מתחת השמים / שלא יחיה בין ונכד לעמלק תחת השמים / רבי יהושע אמר שכבא עמלק להזיק את ישראל מתחת כנפי אביהם שבשמים / אמ' משה לפני הכהן רבנו של עולם / רשע זה בא לאבר בניך מתחת כנפך / קפר תורה שנתת להם מי יקרא בויב' אלעזר המודעי / אמר שכבא עמלק להזיק את ישראל מתחת כנפי אביהם שבשמים / אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבנו של עולם בניך שאתה עתיד לפזרן תחת רוחות השמים שנאמר כי בארבע רוחות השמים וגו' / רשע זה בא לכלל מתחת כנפך קפר תורה שנתת להם מי יקרא בו / ר' אלעזר המודעי אמ' אימתי יאמר שכן של אלו בשעה שנעקר עבודה זרה היא ועובדיה ויהא המק' יחידי בעולם ותהי מלכותו לעולם ולעולמי עולמים / באותה שעה ויצא יי' וגלס כגוים ההם והיה יי' למלך גנום / תרדוף באף ותשמיד / רבי יהושע אמר לא בא המן אלא זכר לדורות שנאמר וימי הפורים לא יעברו וגו' / ויבן משה מזבח ויקרא וגו' אבר משה הנס הזה שעשה המקום בניני עשאו / וכן אתה מרמז כל זמן שישראל בנס כביכול הנס לפניו שנאמר יי' נס / צרה לישראל כאלו צרה לפניו שנאמר בכל צרות לו צרי / שבח לישראל כאלו שבח לי לפניו שנאמר שמחת בי שועתך /

ויאמר כי יד על כס יה מלחמה ליי' וגו' רבי יהושע אה' לכשיב הקדוש ברוך הוא על כסא מלכותו / ותהי ממלכתו באותה שעה מלחמה ליי' בעמלק / רבי אלעזר המודעי אמר נשבע הקדוש ברוך הוא בכסא הכבוד שלו אם אניה בין ונכד של עמלק תחת כל השמים שלא יאמר גמל זה של עמלק אם אניה בין ונכד לעמלק / רבי אלעזר אמר נשבע המקום בכסא הכבוד שלו שאם יבא מכל האומות שיקלדוהו ולעמלק ולביתו לא יקלדוהו שנאמר ויאמ' דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר כן איש גר עמלקי אנכי / נזכר לדור באותה שעה מה שנאמר למשה רבינו אם יבא מכל האומות שבעולם להתגבר שיקלדוהו ומביתו שלא יקלדוהו / מיד ויאמ' אליו דוד דמך על ראשך כי פיך ענך כך / לכן נאמר מדור דור / דבר אחר מדור דור / רבי יהושע אמר מדור אלו חיי העולם הזה / דור אלו חיי העולם הבא / ר' אלעזר המודעי אמ' מדורו של משה ומדורו של שמואל / ר' אלעזר אמר מדורו של משה / שהם ג' דורות ומנין לדורו של משה שהם ג' דורות שני יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים /

וחאי אומר אינו צריך והלא כבר נאמר כי אנכי בת בארץ הזאת ואיני עובר את הירדן וכי איפשר למת לעבור אלא שאמרו לו למשה אך עצמותיך לא יעברו את הירדן / ר' חנניה בן אידי אמר משה היה בוכה על עצמו שנא' כי אנכי מת בארץ הזאת ואומר כי אדם עוברים ואני איני עובר / אחרים אמרים משה בוכה על ולחיו של אלעזר ואומר לו אלעזר בן אחי בקש עלי רחמים כשם שבקשתי על אהרן אבניך שנ' ובאחר התאנף יי' להשמדיו ואתפלל גם בעד אהרן אמר לפניו רבונו של עולם אם כן אראנה במראית העין ויברך זה נאמר עלה ראש הפסגה רבי הניגא בן עקיבא אמר הביכה ראייתו של אברהם אבינו יותר במראיתו של משה שכאברהם לא לבטחוהו ומשה לבטחוהו / באברהם מה הוא אומ' שא בא ענין וראה בן המק' אשר אתה שם צפונה ונגבה וקברת וימה / ובמשה מה הוא אמר עלה ראש הפסגה ושא ענין ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראת בענין עלה והביטורא ומנין לכל הבקשות כלן שבקש משה ויראהו הקדוש ברוך הוא / שנאמר ויראהו יי' את כל הארץ מן הגלעד עד דן / ארץ ישראל בקש לראות בית המקדש והראהו שנאמר ואת כל הגלעד / ואין גלעד אלא בית המקדש שנאמר גלעד אתה ליראש הלכך מנין שהראהו אף שמסוך בן מנחם שנאמר עד דן / והלך הוא אומר ויהי איש מצרעה במשפחת הדני ונשנו בנח' דבר אחר / עד דן ענין לא באו שבטים לארץ ולא נתחלקה ארץ ישראל לישראל / ובה תלמוד לומר עד דן אלא שאמר לו לאברהם שנים עשר שבטים עתידין לצאת מחלוציך והחלקיך של אחד בהם / כיצא בו וירדוף עד דן / ענין לא באו השבטים לארץ / ולא נתחלקה ארץ ישראל ומה תלמוד לומר עד דן אלא שאמר לו לאברהם אבינו בבקר / הוזה עתידין בניך לעבוד עכו' וזה ותשש כהו מעלי / ומנין שהראהו לברק שנאמר ואת כל נפתלי והלך הוא אומר ותשלח ותקרא לברק בן אבינו עם מקדש נפתלי / ומנין שהראהו יהושע במלכותו שנאמר ואת ארץ אפרים ובגש / והלך הוא אומר למשה אפרים הושע בן נון / ומנין שהראהו גדיען שנאמר ובגש / והלך הוא אומר הנה אלפי הדל כמגש / ומנין שהראהו רוד במלכותו שנאמר ואת כל ארץ יהודה / והלך הוא אומר ויבחר יי' בי מכל בית אבי להיות למלך על עמי כי ביהודה בחר לגדי / ומנין שהראהו את כל המערכ בליל תלמוד לומר עד הים האחרון / ומנין שהראהו אף קברי אבות תלמוד לומר ואת הנגב למדנו על קברי אבות שהם כנגב שנאמר ויעלו כנגב ויבא עד הברון / ומנין שהראהו מהפכת סרוס ועמורו שנאמר ואת כל הככר / והלך כתיב ויהפוך את כל הקדים האלה / ואת כל הככר / ומנין שהראהו גוג וכל המונח שנאמר כקעת יריחו / ומלדנו שעתידין גוג וכל המונח לעלות ולנפול בכקעת יריחו / דבר אחר בכקעת יריחו והלא ההדיוט רואה בכקעת יריחו אלא מה בקעת זו מיושבת שדרה מלאה חטים כל שהוא / שדה מלאה שעור כל שהוא כך הראהו כל ארץ ישראל בכקעת יריחו / ומנין שהראהו לדבורה שנאמר עיר התמרי עד צוער / והלך הוא אומר והיא יושבת תחת תומר דבורה / ומנין שהראהו אשת לוש שנאמר עד צוער / והלך הוא אומר ולוש בא צוערה / יעקב נתן לו רמז ולא חש שנאמר והנה אנכי עמך ושמרתיך והוא היה מפורד וירא שנאמר וירא יעקב מאד ויניח לראשם שהקבה ובטחוהו היה ירא ומפורד לא שאמר יעקב אבינו או לי שבא יגורם החטא / דוד נתן לו רמז וחש שנאמר גם את הארי גם את הדוב הכה עכדך וכי מה אני ספן שהכתי חיות רעות אלו אלא שבא עתיד לאירע לישראל דבר והם עתידין להנצל על ידי / מרדכי נתן לו רמז וחש שנאמר וכל

סליקא מסכתא וכולא

סידרא

שבח לאלהא הקיף וגברא י